

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
MEDIEVISZTIKA DOKTORI PROGRAM

KUMÁNOK A KÖZÉPKORI MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN

Doktori (PhD) értekezés összefoglalója

Meirambek Zhumangaliyev

Témavezető: Dr. Polgár Szabolcs

Szeged, 2022

Bevezetés

A 11-13. században a kumánok (kipcsakok, polovecek, kunok) aktív résztvevői voltak olyan eseményeknek, amelyek akár világtörténeti, akár regionális jelentőséggel bírtak az Altajtól a Kárpátokig, Egyiptomtól vagy Indiától Ruszig vagy Szibériáig kiterjedő térségben. Később ezek a nomádok több évszázadon át különleges helyet töltöttek be a magyar társadalomban. Jelen munka célkitűzése egy összegzés a kumánok 13-14. századi magyarországi történetéről.

A disszertáció szerkezete

Az első rész egy rövid áttekintést ad a magyarországi kumánok történetének kutatásáról. Itt értékelésre kerülnek a kumánok történetére vonatkozó eddigi kutatások irányai és tendenciái. A második rész érinti a kumán népnév etimológiájának kérdéseit, valamint a kumánok eredetét és korai történetüket a 13. század elejéig. A disszertáció harmadik fejezetében áttekintésre kerül Köten (Kotjan) kán életútja. A negyedik rész egy sor kérdést tárgyal: a kumánok részvétele a 13-14. századi hazai eseményekben, szerepük a Magyar Királyság és a vele szomszédos országok háborúiban, a kumánok letelepedése és életforma váltása a 13-14. században, a kumánok hitvilága, végül a kumán betelepülők jogi helyzetének változásai.

Befejezés

A kutatás eredményeként a következő megállapításokat tehetjük: a kumán népnév a színnevekkel kapcsolatos elnevezések körébe tartozik, egy világos árnyalatú szín fejeződik ki benne. A kumánok (kipcsakok) legkorábbi említése a 9. századból ismert.

Ami a Köten (Kotjan, Kötöny) név etimológiáját illeti, a legvalószínűbb Baszkakov N.A. és Baski I. javaslata. A Magyarországra érkező kumánok Rogerius által említett 40 ezerfős létszáma csak a harcosokra vonatkozik, ezért a betelepülők teljes száma 100 ezer alatt lehetett. A kumánok részvétele a magyarországi eseményekben sok hasonló vonást mutat 11-13. századi kumán-rusz kapcsolatokkal. A kumánok nem egy alkalommal voltak résztvevői a trónharcoknak valamelyik oldalon. A 13. század második felében a Csehország és Ausztria elleni háborúban a kumánok a magyar király oldalán harcoltak.

A 14. század végén a kumán lakosság nagyobb része már áttért a letelepedett életmódra, az előkelő réteg azonban még hosszú ideig nomád gazdálkodást folytatott. Ezért a kumánok letelepedési folyamata valamikor a 14-15. század fordulója körül fejeződhetett be, de nem később a 15. század közepénél. A kumánok hitvilágában a megkeresztelkedés előtt jelen voltak a tengrismus nyomai. Az 1279-ben kiadott kun törvény változást hozott a kumánok gazdasági viszonyaiban és társadalmi helyzetükben egyaránt.